

## İSLÂM DİNİNİN DÜNYA VE ÂHİRET İÇİN ÇALIŞMAYA VERDİĞİ ÖNEM

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ . صدق الله العظيم .

وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ لَكُمْ السَّعْيَ فَاسْعُوا . صدق رسول الله .

Muhterem cemâat, insan olarak varlığımızı ve benliğimizi korumak sûretiyle yaşayabilmemiz için çalışmamız zarûrî olduğu gibi, Müslüman olarak da dünya ve âhiret saâdetine erebilmemiz için yine çalışmamız gerekir.

Doğrusu şu fânî dünyaya âhireti kazanmak için geldik, fakat âhiretin saâdeti, dünya yaşayışının seyrine bağlıdır. Bunun için şahsî vazifelerimizin en önemlisi çalışmaktır. Aslında dünya ve âhiret işlerini bir araya toplayıp her ikisi için çalışmayı emretmekte İslâm dini ile boy ölçüşecek bir din yoktur. Bunun en güzel örneğini bizzat Resûl-i Ekrem teşkil eder. O, bir yandan namaz ve oruç gibi ibâdetler ile meşgul olurken öte yandan dünya işlerine geçerek âile geçimi, dost, ahabab ve hasta ziyareti, yoksullara yardım, kuvvet hazırlamak ve cebhelere koşmak gibi hususî ve umumî dünya işleri ile de meşgul olurlardı.

Aziz Müslümanlar,

İnsan, ruh ve cisimden mürekkep en değerli bir yaratıktır. Bizâtihî İslâm dini, sırf maddeci olarak kalmaması için, insanın cesedini rûhuna musallat etmediği gibi, Allâhu Teâlâ'nın bizler için yarattığı nîmetlerden istifade etmiyerek hayata küskün, dünyayı kendisine zindan edecek ve şu âlemde acayip bir mahlûk olacak şekilde cesedini de ruhunun tahakkümüne terk etmemiş, kendisine uyanları hem cisim ve hem de ruh bakımından olgunlaştırarak dünya ve âhiret nîmetlerinden istifâde için bütün kuvvetlerini harekete geçirmesini istemiştir. Binâenaleyh insan, insan oldukça her iki kuvvetin gıdasını temine, maddiyat ile maneviyatı bir arada yürütmeye ve bunun için de çalışmağa mecburdur.

Tarih sahifelerini karıştırıp geçmiş milletlerin durumlarını incelediğimiz takdirde, gerilemelerinin sebeplerini yalnız maddeye veya sırf mânâyâ bağlanmalarında, ilerlemelerinin yegâne âmilini de her ikisini bir arada bulundurup ikisi için çalışmalarında buluruz.



Aziz cemaat,

Görülüyor ki, Müslüman olarak iki vazifemiz vardır. Birisi : «Size, yer yüzünü i'mâra kudret verdi ve i'marını emretti». (11/61) âyet-i celîlesi gereğince Arz'ın i'mârıdır. Zaten insanın yer yüzünde halife olmasının, sırrı da budur. Çünkü islâmlara dînen her şeyden önce farz olan, yemek, giymek ve mesken te'mini ile mukaddesatlarını korumaktır. İkincisi : «Cin ve insi ancak beni bilip bana kulluk etmeleri için yarattım.» (51/56) âyeti gereğince âhiret için çalışmak ve âhireti kazanmaktır. Şüphesiz bunlar çalışmakla olur. «Dünya âhiretin tarlasıdır.» gereğince de dünyalığı temin, önce gelir. Çünkü âhiret gaye, dünya ise vâsıta. Vâsıtasız gayeye erilmez. İşte bu niyet ile dünyalık için çalışmak en büyük bir ibâdettir. Nitekim «İbâdet, on cüzdür. Dokuzu helâl nafaka te'minidir.» buyrulur. Çalışmak nasıl borç olmasın? İnsanı her türlü rezâlet ve sefâletten kurtaran, hayatın zevkini tatırıp onun şeref ve haysiyetini koruyan çalışmak değil midir?

Bir sabah Resûl-i Ekrem ahabî ile otururken, kalıp ve kıyafeti yerinde bir genç oradan geçti. Sahâbe-i kirâm :

— Ne olurdu şu delikanlı gençliğini ibadette geçireydi! dediler. Resûl-i Ekrem :

— Öyle demeyin, şâyet âile efrâdının, ihtiyar anne ve babasının veya kendisinin geçimini sağlamak için yola çıkmışsa Allah yolundadır. Yok eğer yola çıkışı fiyaka ve çalım satmak için ise, işte o zaman şeytan yolundadır, buyurdu.

Değerli din kardeşlerim,

Veren el, alan elden makbul olduğuna göre, nâfile ibâdetler ile meşgul olmadan ise Allah rızası için çalışmak daha makbuldür. Çalışan insan bir yandan Allah'ın emrini yerine getirirken öte yandan kendi nafakasını temin eder. Muhtaçlara yardım elini uzatır. Milletine, memleketine ve bütün canlı varlıklara faydalı olmakla ibâdet etmiş olur. Çünkü hadîsde : «İnsanların hayırlısı insanlara faydalı olanıdır.» buyurulmuştur. İnsan refâhı için icad edilen kara, deniz ve hava vasıtaları, insan sağlığı için bulunan ilâçlar, hep çalışmakla elde edilmiş değil midir? İnsanlık âlemine yararlı olan bu şeyler, şüphesiz hep çalışma mahsulüdür. Bugün dünya yüzünde hâkimiyet sağlayanlar, atom ve feza yolculuğu gibi buluşlara sâhib olanlar, çalışmasını bilenler ve bilerek çalışanlardır. İşte mukaddes dînimiz bizden de aynı şekilde çalışmayı ve düşmanlarımızın hazırladıkları kuvvetleri hazırlamamızı emrediyor. Nitekim âyet-i celîlede «Gücünüz yettiği nisbette onlar için kuvvet hazırlayın» buyurulmuştur.

Aziz cemâat,

İnsanın mânevî değeri doğruluk ve dürüstlüğünde arandığı gibi gerek şahsî ve gerek toplumsal hayatta maddî değeri de çalışmasında aranır. Bir



milletin değeri ferdlerinin çalışması ve çalışmalarının mahsulü ile ölçülür. Çalışmaktan mahrum ve ferdleri tembelleşen bir millet elbette yok olmağa mahkûmdur. Allahu Teâlâ o milleti mahv eder ve yerine çalışkan bir millet getirir. Tembel ferdler her an çeşitli sıkıntı ile karşı karşıyadırlar. Nitekim hadîs-i şerîfde : «İşinde tenbelleşen kimseyi Allah mihnet ve meşakkat ile ibtilâ eder.» buyurulmuştur. Diğer bir hadîsde : «Ümmetim için en çok korktuğum, oburluktan mideyi şişirmek, çok uyumak ve tenbelleşmektir» buyurulmuştur. Bedendeki bir organın ârızasının sıkıntısını bütün bir vücut çektiği gibi ferdlerdeki tenbelliğin cezâsını da topyekûn bir millet ve hattâ bütün insanlık âlemi çeker. Bu hususda romalıları örnek verebiliriz. Onlar çalışmayı hâkir görüp işçiliği kölelerine revâ gördüler, kendilerini zevk ve safâya verdiler, nihayet bütün satvetleri yıkıldı. İşte mukaddes kitabımız da dünya ve âhirette herkesin nasibini kendi kazancına bağliyararak «İnsan için kendi sa'yinden başka bir şey yok, ancak kendi sa'y u gayretinin mahsulünü bulur» (39/53) buyurulmuştur. O halde biz de durmadan çalışalım, refah ve saâdet için tek çâre çalışmaktır.

Bu hususla ilgili bâzı âyetler :

- 1 — «Gündüzleri maişet vakti kıldık» (78/11).
- 2 — «Size orada bir çok geçim vâsıtaları yarattık, ne az şükredersiniz» (7/10).
- 3 — «Yeri de biz döşedik, ne güzel döşeyicileriz» (51/48).

Âyet-i celîleler, gündüzleri boşa geçirmememizi, geçimi sağlamak için durmadan çalışmamızı emretmekte ve boşa geçen her nefesin bir küfran-ı nimet olduğunu bildirmektedir.

Bu husustaki bâzı hadîsler :

- 1 — «Allâh sizlere çalışmayı borç kıldı, durmadan çalışın.»
- 2 — «Allah herkese sa'yü gayreti nisbetinde verir.»

Evet muhterem cemâat, herkes kazancına bağlıdır. Az ve çok ne yapmışsa onu bulacak ve ne ekmişse onu biçecektir. İnsan işini bizzat kendisi yapmalıdır. Arslana, «Boynun niçin kalın» diye sorduklarında «Kendi işimi kendim görürüm de ondan.» diye cevap vermiştir.

Değerli dinleyicilerim,

İlk Müslümanlar ve atalarımız bu ilâhî emirlere sıkı sıkıya sarıldı, el ele vererek çalıştı ve bu sâyede cihan hâkimiyetini ele aldılar. Merhum Mehmet Âkif bunu şöyle ifade eder :

«Ecdâdını zannetme asırlarca uyurdu, nereden bulacaktın o zaman  
eldeki yurdu,  
«Üç kıt'ada kanayan izleri şâhid, dinlenmedi bir gün o Nebiyy-i  
mücâhid.»



İnsan için sa'yinden başka bir şey olmadığına göre bizim de ecdâdımız gibi ve zamanımızın icablarına uygun bir şekilde çalışmamız lâzımdır. Bu hususda da yine Mehmet Âkif şöyle diyor :

«Sus ey divâne, durmaz kâinatın seyr-i mu'tâdı,  
Ne sandın, fıtratın ahkâmı hiç dinler mi teryâdı.  
«Bu gün sen kendi kendinden ümidet ancak imdâdı,  
Evet sen kendi ıkdamınla kaldır git de bidâdı.  
Ne yaptın? «Leyse lil insani illâ ma sea» vardı.»

Ne yazık ki sonraları tenbelleştik ve geriledik. İlâhî emirlere karşı apaçık isyan demek olan bu durum, İslâmiyet nâmına çok acıklı ve çok hazindir. Bir vakit Almanya'ya giden zâtın birine gördüklerini anlat dediklerinde «Ne anlatayım? Dinimiz gibi işleri, işimiz gibi dinleri var.» demekle gördüklerini özetlemiştir. O halde aziz Müslümanlar bize de düşen vazife işimizi dinimize uydurmaktır. Allah'ın nîmetlerinden bolca nasîbimizi almalıyız.

İnsanın en kıymetli sermâyesi ömrünü teşkil eden nefesleridir. Bunlar da mahduttur ne kazanacaksa bunlar ile kazanacaktır. Bunları boşa geçirmek en büyük hüsrandır. Zerreden küreye ne varsa hep bizim emrimize verilmiştir. Bunlardan istifade etmesini bilelim. İslâmiyyette durmak ve bir yere bağlanıp saplanmak yoktur. Gezip dolaşmak ve her taraftan faydalanmak vardır. Nitekim âyet-i celîlede meâlen : «Allahü Teâlâ yer yüzünü emrinize âmâde ve ziraatinize elverişli kıldı. Bir yerinde saplanıp kalmayın dağlarında ve ovalarında dolaşın ve her tarafı görün de ibret alın, her muhitin mahsulünden faydalanın, sizin için yarattığı rızıklardan istifâde edin ve bu nimetin şükrünü ödeyin, âkıbet O'nun huzuruna döneceksiniz» buyurulmuştur. Resûl-i Ekrem de «Bir yerde saplanıp kalmak İslâm ahlâkı değildir. Seyahat ediniz, hem maddeten faydalanır, hem de sıhhatli olursunuz» buyurmuştur.

Kısmette ne varsa o olur deyip yatmak yoktur. Nitekim Resûl-i Ekrem «Çalışın, vazifeniz çalışmaktır, bununla beraber yine herkes nasibini alır» buyurdu. Görülüyor ki İslâm dininde çalışmadan kuru bir tevekkül yoktur. Buna islâmiyet yalancı tevekkül der. Bizim için kader gizlidir ve aynı zamanda kaderden sorumlu değiliz. Fakat bize verilen emirler açık ve gözümüzün önündedir. Sebebe baş vurmak mecburiyetindeyiz. Bu yalan tevekkül hakkında da yine merhum Mehmet Âkif'i dinliyelim :

«Çalış dedikçe şariat çalışmadın durdun. Onun hesâbına bir çok  
hurâfeler uydurdun,  
«Sonunda bir de tevekkül sokuşturup araya, zavallı dini çevirdin  
onunla maskaraya.»

Doğru ve gerçek tevekkülü Resûl-i Ekrem, devesini salıvermek suretiyle tevekkül etmek isteyeneye : «Deveni bağla da sonra tevekkül et.» buyur-



makla açıklamıştır. Gerçek ve dinî tevekkül, sebebe baş vurulduktan sonra yapılan tevekküldür. Nitekim âyet-i celîlede : «Âzmettikten sonra Allah'a tevekkül et.» buyurulmuştur. Esbâbı hazırlamak bir cesed, tevekkül ise onun rûhudur. Ruhsuz cesed olamayacağına ve cesedsiz ruh bulanımayacağına göre her ikisini bir arada toplamak lâzımdır. Bu sebepten dünya için çalışacağımız gibi âhiret için de çalışmamız lâzımdır. Nitekim âyet-i celîlede : «Allah'ın sana verdiği maldan harcayıp âhiret yurdunu ara, dünyadan da nasîbini unutma» (Kasas/77) buyurulmuştur. Resûl-i Ekrem de hadîs-i şerîfinde : «Sizin hayırlınız dünyasını âhireti için veya âhiretini dünyası için terk eden değil, her ikisi için çalışıp insanlara yük olmıyanınızdır» buyurdu.

Aziz Müslümanlar, görülüyor ki dînımız, sâliklerini hem dünya ve hem âhiret için çalışmaya, hem ruh ve hem cisim bakımından olgunlaşmağa ve ileriye sevketmektedir. Nitekim yine bir hadîsde «Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için yarın ölecekmiş gibi âhiret için çalışın» buyurulmuştur. Diğer bir hadisinde de Resûl-i Ekrem : «İki günü eşit olan aldanmıştır» buyurdu. Daima adımızı ileriye atmağa ve çalışarak ilerisi için hazırlanmağa mecburuz. Nasıl çalışmalıyız ki Hâlık-ı Kâinat her an bir çok işler görmekte ve mukadderatını ızhar etmektedir.» buyurmakla yaratıcılığının her an devam ettiğini, «Her şey kendi mihverinde yüzmektedir.» buyurmakla da kâinatta her zerrenin hareket hâlinde olduğunu bizlere bildirdi ve bize de çalışmayı emrederek dünya ve âhiret saâdetinin çalışmağa bağlı olduğunu belirtti. O halde fırsatı ganimet bilerek hem dünya ve hem âhiretimiz için çalışalım. Çalışalım ki hakikî saâdet ancak bundadır. İyi bilelim ki son nedamet fayda vermez.

Allahu Teâlâ hepimizi dünya ve âhiret için çalışan ve her iki tarafın saâdetini elde eden kullarından eylesin.

*Ahmet SERDAROĞLU*